

портфельних інвестицій з боку нерезидентів, які вже купили більше ОВДП, ніж мали до кризи.

Тимчасом від відтоку капіталу постраждали держави, набагато розвиненіші, ніж Україна. Організація економічного співробітництва та розвитку оцінює збиток світової фінансової системи від "податкових гаваней" приблизно 12,1 трильйонами доларів.

Через це країни G20 почали війну проти офшорів. Втім, офшорні зони - це суверенні держави, які можуть встановлювати будь-який податковий режим. У підсумку, вся боротьба звелася до отримання даних про реальних власників фірм.

«Велика двадцятка» уже майже викрутила руки Кіпру. Пообіцяли надавати інформацію у відповідь на обґрунтовані звернення, які містять детальні докази провини осіб, щодо яких надходить запит.

Під тиском США розкрив дані про кілька сотень своїх клієнтів швейцарський банк UBS - Швейцарія з її банківською таємницею вважається одним з різновидів офшору. А уряд Німеччини офіційно оголосив, що готовий платити мільйони євро за крадену інформацію про рахунки німецьких клієнтів в офшорних банках.

Експерти вважають, що такі заходи не вирішать проблему відтоку капіталу. G20 закликає зробити офшори більш прозорими, але про їх ліквідацію не йдеться.

Проте з понад 80 офшорних зон у чорний список ОЕСР потрапили тільки чотири: Коста-Ріка, Малайзія, Філіппіни і Уругвай. Тимчасом головні "гавані" - Андорра, Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Австрія, Монако, Ліхтенштейн, Швейцарія - обмежилися "виховною роботою".

Федоров А.М.

курсант 2 курсу ФПФПВВ

ННІПФПМГБВВ НАВС

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук

Мухойд М.М.

ПОНЯТТЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ВИНИ ЗА ПОРУШЕННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Становлення в Україні ринкових економічних відносин зумовлює необхідність кардинального реформування як цивільного законодавства в цілому, так і окремих його складових, зокрема договірної відповідальності, яка в сучасних умовах має служити одним із найголовніших механізмів забезпечення прав та законних інтересів учасників майнового обороту.

Як кожне правове явище, договірну відповідальність можна розглядати як специфічну систему, що складається з багатьох елементів. Ефективність

функціонування системи в цілому безпосередньо залежить від ефективності функціонування окремих її елементів. Одним із визначальних елементів системи договірної відповідальності є вина. Від того чи іншого розуміння вини, її значення для системи в цілому, співвідношення з іншими елементами значною мірою залежить ефективність здійснення договірною відповідальністю покладених на неї функцій і, отже, стабільність майнового обороту.

Пріоритетним завданням нашої держави на сучасному етапі є її інтеграція до європейського та світового співтовариства. Успішність реалізації цього завдання не в останню чергу залежить від того, наскільки перспективне цивільне законодавство України відповідатиме сучасним тенденціям розвитку договірного права й, зокрема, договірної відповідальності, одним із визначальних елементів якої є вина.

Загалом, розглядаючи питання відповідальності, не можна оминати фактору суб'єктів.

Він враховувався ще за найдавніших часів існування права і простежувався у багатьох найстаріших пам'ятках законодавства, що збереглися до нашого часу. Утім, категорія "вина", як абстрактна правова категорія, виникла лише у Римському приватному праві, під впливом індивідуалістичних філософсько-правових течій.

Систему вини, яка склалася у Римському приватному праві, не можна розглядати окремо від процесу її формування й розвитку, який відбувався протягом декількох сторіч. Характер самої системи та окремих її елементів був зумовлений численними чинниками об'єктивного характеру, які треба враховувати при її дослідженні.

Римськіє праву відомі були такі форми вини як умисел (*dolus*) і вина у власному розумінні (*culpa*). Утім, римський *dolus* являв собою не лише умисел у сучасному розумінні, а своєрідний сплав умислу та нечестивого, гідного осуду мотиву діяння. Узагалі, ця форма вини не мала великого значення у сфері договірної відповідальності. На відміну від *dolus*, *culpa* являла собою вину у власному розумінні і вбачалася в діях боржника тоді, коли він не вживав необхідних заходів для належного виконання зобов'язання. Якщо боржник не вживав для виконання договору заходів, яких мав на його місці вжити будь-який добропорядний і турботливий батько сім'ї, то в його діях була легка вина (*culpa levis*), але якщо боржник не вживав для виконання договору елементарних заходів, очевидних для будь-якої розумної людини, в його діях була присутня тяжка вина (*culpa lata*). При цьому тяжка вина могла полягати й у цілком свідомому, але позбавленому негідного мотиву порушенні договору.

Головною позитивною рисою абстрактного критерію вини була його визначеність, а також відповідність завжди й усюди нормам *bonafidei*, тобто достатньо об'єктивним за характером звичаям цивільного обороту. Утім, у деяких відносинах вина правопорушника визначалася не за абстрактним, а за конкретним критерієм, коли його ставлення до чужих справ, до чужого майна порівнювалося з його ставленням, відповідно, до власних справ та власного

майна. Метою створення конкретного критерію було пом'якшення відповідальності у порівнянні з *culpalevisinabstracto*.

Інші "види вини", які іноді виділяються в літературі насправді такими не були, і являють собою або створені у пост класичному праві певні юридичні фікції або результат некритичного тлумачення тексту джерел пізнішими дослідниками.

Положення щодо врахування вини потерпілого, зокрема, кредитора в римському праві не було достатньо розробленим, не мало характеру загального правила і застосовувалося в окремих випадках з урахуванням конкретних обставин.

Межі відповідальності по окремих договорах були досить мобільними і могли змінюватися за згодою сторін, причому як підвищуватися так і знижуватися. Установлення в кожному конкретному випадку тих чи інших меж відповідальності визначалося необхідністю адекватного захисту інтересів кредитора.

Отже, слід визнати, що загальним принципом договірної відповідальності в римському приватному праві був принцип відповідальності за вину. Усупереч поширеній у літературі точки зору, так звана "відповідальність за *custodia*" не заперечує існування цього принципу, оскільки в більшості випадків вона будувалася на засадах вини. Утім, в міру розвитку цивільного обороту виникла необхідність певного обмеження принципу винної відповідальності. Винятки із загального принципу винної відповідальності були зумовлені потребами об'єктивного характеру й необхідністю посилення захисту інтересів кредитора.

Якщо розглядати систему юридичної відповідальності загалом, то можна вважати, що вона не є цілісною і неподільною. Основним поділом юридичної відповідальності, який відповідає природному поділу права, є її поділ на публічно-правову й приватноправову. Сутність цих видів відповідальності неоднакова, що зумовлено їх спрямованістю на захист різних інтересів. Відповідальність, що встановлюється цивільним законодавством, може належати до різних видів відповідальності. Зокрема, до різних видів відповідальності належать договірна й позадоговірна відповідальність, чим зумовлена наявність численних розбіжностей між ними. Лише договірна відповідальність є приватноправовою у власному розумінні.

Відповідно до "сутності першого порядку" договірна відповідальність являє собою правовий засіб захисту зумовлених порушенням договору законних інтересів кредитора. В цьому розумінні відповідальність майже не відрізняється від інших засобів захисту, зокрема, засобів самозахисту. Більш глибока "сутність другого порядку" договірної відповідальності полягає в тому, що вона є правовим засобом узгодження, оптимізації законних інтересів кредитора й боржника за допомогою певних матеріально-правових і процесуально-правових гарантій. Відповідно до цього, можна виділяти різнорівневі функції договірної відповідальності.

З точки зору правової природи договірної відповідальності являє собою правовідносини між кредитором і боржником. Підставою виникнення договірної відповідальності є правопорушення, тобто протиправне порушення чужого суб'єктивного права. Отже, необхідною умовою договірної відповідальності є порушення суб'єктивного права кредитора й протиправність поведінки несправного боржника, яка полягає у самому факті порушення договірного зобов'язання. Інші фактори, такі як шкода, причинний зв'язок і вина не можуть розглядатися в якості умов договірної відповідальності, оскільки їх наявність обов'язкова не завжди.

В якості мір договірної відповідальності можуть розглядатися будь-які засоби захисту прав, спрямовані на задоволення зумовлених порушенням договору законних інтересів кредитора, можливість вжиття яких відповідно до договору або закону обумовлена наявністю певних умов і які не можуть бути реалізовані кредитором самостійно.

Не можна розглянути дану тему, не врахувавши, поняття вини, що є факультативним елементом системи договірної відповідальності і являє собою допоміжний правовий засіб узгодження, оптимізації законних інтересів кредитора й боржника шляхом розподілу між ними ризику порушення договірного зобов'язання. Вона не повинна ототожнюватися з виною у відносинах позадоговірної відповідальності, оскільки ці види вини мають різну сутність й призначення.

Розуміння вини як психічного ставлення особи до своєї протиправної поведінки та її наслідків (психологічна концепція) є неадекватним для договірної відповідальності, оскільки не відповідає її сутності й призначенню. Під виною у відносинах договірної відповідальності треба розуміти невжиття стороною, яка порушила договір, спрямованих до належного виконання договору заходів, необхідних при такому ступені дбайливості й обачності, який вимагається від будь-якої особи відповідно до звичаїв майнового обороту і вимог, що звичайно ставляться. При цьому вина кредитора має розумітися так само, як і вина боржника. Вина при такому розумінні є категорією об'єктивованою, але не об'єктивною.

Умисел, як форма вини, не має самостійного значення у відносинах договірної відповідальності, тому його виділення є недоцільним. Вину, як правовий засіб, пропонується поділяти на дві форми: тяжку вину, яка має охоплювати умисел і грубу необережність, і просту або легку вину. Під тяжкою виною треба розуміти невиявлення боржником того мінімального ступеня дбайливості й обачності, якого можна було б очікувати від будь-якого учасника майнового обороту, виявився він на місці боржника, і невжиття боржником очевидних (хоча б елементарних) заходів із метою належного виконання зобов'язання.

Загальним принципом застосування вини, як допоміжного правового засобу у відносинах договірної відповідальності має бути принцип диспозитивності. Але у будь-якому разі застосування вини недоцільно встановлювати у вигляді загальної норми. Сучасні світові тенденції розвитку договірного права свідчать на користь встановлення відповідальності до меж

непереборної сили за порушення договорів, пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності. При цьому, якщо іншою стороною договору є споживач у широкому розумінні, така відповідальність має бути встановлена у вигляді імперативної норми. В інших випадках пропонується зберегти в якості диспозитивного правила винну відповідальність. Сторони в договорі вправі підвищувати або знижувати межі відповідальності, але не вправі ніякою попередньою угодою усувати відповідальність за тяжку вину. У тих випадках, коли відповідно до договору або закону відповідальність за порушення договірних зобов'язань обумовлюється наявністю вини, має діяти принцип презумпції вини, який, втім, доцільно встановити у вигляді диспозитивної норми.

Бригинець А.М.
курсант 2 курсу ФПФКГБ
ННПФПМГБВВ НАВС
науковий керівник: Грош В.І.,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
ННПФПМГБВВ НАВС

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВИНИКНЕННЯ ПОЖЕЖ

Пожежа – це процес неконтрольованого горіння поза спеціальним вогнищем, що розвивається в часі і просторі і є небезпечним для людей, матеріальних цінностей та навколишнього середовища.

Процес горіння, як правило, спричиняють речовини, що мають підвищену вогнебезпечність.

Тривалість пожежі залежить від характеру горючої речовини і величини пожежного навантаження, тобто маси горючих матеріалів на одиницю площі.

Початок пожежі можна уявити собі так: якщо в холодну горючу речовину ввести тепловий імпульс, вона розігрівається і внаслідок окислення киснем починає виділяти тепло, яке розігріває сусідні шари, в яких також починається хімічна реакція. Швидкість пошарового розігрівання створює ланцюгову реакцію і визначає інтенсивність пожежі, що є її найважливішою характеристикою.

Простір у якому розвивається пожежа, умовно поділяють на три зони:

I – Зона теплової дії – це простір, де проходить процес теплообміну між поверхнею полум'я та горючою речовиною;

II – Зона горіння – це частина простору, де відбувається процес термічного розкладання або випаровування горючої речовини;

III – Зона задимлення – це частина простору, що межує з зоною горіння, заповненого димовими газами, що становлять загрозу для життя і здоров'я людей.